

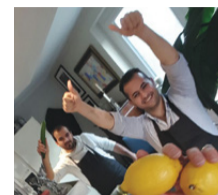
PAGINA 2

Marcuskerk gaat de tuin in

PAGINA 2

Cursus levenskunst: Ik wil meer rust

PAGINA 3

Massale steun voor vluchtelingen

EN VERDER: Publiek debat over Europa ■ Jongerenkoor PaMa is vriendenclub ■ Waarom is *Mein Kampf* nog steeds taboe? ■ Talentenveiling in Lukaskerk

Beelden over passiedevotie

Begin vijftiende eeuw verschenen er in Noord- en Midden-Europese kerken grote groepen beeldhouwwerken van steen, hout of terracotta, die de graflegging van Christus verbeelden. Ze getuigen van de toenemende passiedevotie in de late Middeleeuwen, waarbij het lijden van Christus welhaast voelbaar verbeeld moest worden. Kunsthistoricus Martijn Pieters vertelt, met afbeeldingen, over de verschijningsvorm en het gebruik van de grafgroepen.

ZATERDAG 12 MAART, 15-17 UUR.
PASTORIE PARKSTRAATKERK, WILLEMSTRAAT 60.

Tomáš Halík over Pasen

De Tsjechische priester en filosoof Tomáš Halík is prominent aanwezig in het maatschappelijke debat in Tsjechië. In 2014 werd hem, vanwege zijn prikkelende, spirituele en theologische inzichten, de prestigieuze Templeton Prize toegekend. De Nederlandse ver-

taling van zijn boek *Geduld met God* (zie column pg. 8) is in korte tijd meermalen herdrukt. Halík was al priester tijdens het communistische bewind. Hij wordt, ook door de politieke elite, gewaardeerd om zijn stellingnames tijdens de anticommunistische Fluwelen Revolutie. Halík komt in de Church of Our Saviour vertellen over 'de doorwerking van het Paasverhaal in ons'.
Coreferent: professor Erik Borgman.
Moderator: Stevo Akkerman (*Trouw*).

MAANDAG 21 MAART, 20-21:30 UUR,
€ 8 (OPGAVE: DEZINNEN.NL) OF € 10 (ZAAL).

Pasen – verrassende tijd

Ruud Bartlema, beeldend kunstenaar en leraar joodse mystiek, exposeert zeven kruiswegstaties in Galerie 44, de tentoonstellingsruimte bij de oud-katholieke kerk. De doeken zijn uitgeleend door het Bijbels Museum. Bartlema volgt niet de traditionele vormgeving in veertien staties, maar de lijn van Matteüs 27. Hij begint bij het gedeelte waar Jezus voor Pilatus staat. De schilderijen prikkelen tot nadenken over de weg en overwinning van lijden en onzekerheid.

Tot 30 maart. Woensdag 13:30-17 uur, zaterdag 13-17 uur. Toegang vrij. Molenstraat 44.

Verdieping: de Matthäus Passion

Johann Sebastian Bach zag de *Matthäus Passion* als hulp bij het contemplatief gebed. Het stuk ademt niet de klassieke verzoeningsleer, maar laat een Jezus zien die uit liefde en genade voor de mens het lijden en de dood op zich neemt. Jezuiet Dries van den Akker uit Delft verzorgt over de *Matthäus* een programma met onder andere een voordracht en muziekfragmenten. Organisatie: De Zinnen.

ZATERDAG 12 MAART, 10:30-15 UUR,
€ 15. OPGAVE: DEZINNEN.NL.

Weer paasviering in de Grote Kerk

In de Grote Kerk wordt dit jaar na vele jaren op Paaszondag weer een viering gehouden. De dienst is bestemd voor belangstellenden uit de gehele stad. De kerkdienst kent enkele bijzondere symbolische elementen, die de verrijzenis van het licht en het nieuwe leven uitbeelden. Gebeden, lezingen en gezangen wisselen elkaar af. Er is een preek. Na de viering is er een paasbrunch.

De organisatie van deze viering is in handen van de Ekklesia, de Evangelisch Lutherse Gemeente en de Lukaskerk. De viering komt in plaats van de Nacht van de Hoop, in de afgelopen jaren een initiatief van Stek.

ZONDAG 27 MAART, 10:15 UUR.

Protestantse Gemeente

Dagje werken aan de toekomst

DE HAAGSE PROTESTANTSE GEMEENTE (PGG) houdt volgende maand een werkdag met belangstellenden over de toekomst. Ingrediënten: dromen, ideeën, beelden, gesprek, cabaret, muziek & zang.

De PGG wil, na jaren van inkrimping en kerksluitingen, bespreken hoe ze voortaan kerk wil en kan zijn. Ze wil helder krijgen waar ze voor staat en voor wie ze werkt. Enkele doelstellingen

van de dag zijn al geformuleerd. De PGG wil een 'duidelijk gezicht' krijgen, een 'gedeelde visie' ontwikkelen, en drempels verlagen 'om onszelf met mensen van buiten de huidige kerk te verbinden'. En ze wil 'zo flexibel mogelijk' worden. Een open vraag is: 'Gaan we denken in netwerken van mensen met en zonder gebouw?' Omdat dromen doorgaans haaks staan op de praktijk, komen ook dilemma's

aan de orde. Vraag: 'Wat is nodig om te versterken, te creëren, te verminderen of juist los te laten?' De leiding van de dag berust bij Jan Grotendorst en Jodien van Ark.

De werkdag wordt gehouden op zaterdag 9 april in de Maranathakerk, van 10 tot 15.30 uur. Opgave (onder vermelding van wijk/geleding/organisatie) vóór 2 april bij: mquarlesvanufford@pkn-den Haag.nl, tel. 06 121 12 651.

advertenties

JOHAN WASSENAAR
VOETBEDDEN OP-MAAT EN SCHOENEN

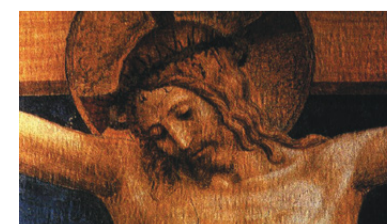
Prins Hendrikstraat 132 2518 HX Den Haag 070 343 75 19
info@johanwassenaar.nl www.johanwassenaar.nl

Reinoud Schoemaker,
LETSELSCHADE ADVOCaat
Uw letsel mijn zorg
070 - 40 43 34 6
ADVOCaat@REINBOUDSCHOEMAKER.NL
WWW.REINBOUDSCHOEMAKER.NL

Zeven laatste woorden

Avond over Jezus' laatste uitspraken. Muziek van Jerry Korsmit, overwegingen van Franck Ploum, stilte, invallende duisternis. Org: De Zinnen.

WOE 23, 19:30-20:45 U, € 8
CHRISTUS TRIUMFATORKERK.

Cursus Levenskunst

‘Welke stap zet jij morgen om gelukkiger te worden?’

REPORTAGE Praten over geluk. Dat gebeurt tijdens de cursus Levenskunst in het Bezuidenhout. Er is veel herkenning: ‘We zitten allemaal in hetzelfde schuitje.’

DE GEUR VAN KOFFIE VULT DE ruimte en de versgebakken cake prijkt op tafel. Net nog namen de elf deelnemers elkaar een beetje onwennig maar nieuwsgierig op. Er was geflyerd in de wijk, dus niet iedereen kent elkaar uit de Christus Triumfatorkerk (Bezuidenhout). Nu klinkt het praten en lachen steeds luider. Er wordt in tweetallen kennisgemaakt. Richtlijn is de tekening van een hand. Duim: hier ben ik goed in. Wijsvinger: die richting wil ik uit. Middelvinger: hier heb ik een hekel aan.

‘Ik neem bewust de tijd voor duurzame relaties’

‘De cursus heeft de vorm van een trechter’, legt begeleider Marieke van Vliet (37) uit. ‘We beginnen breed over levenskunst, natuurlijk best een vaag begrip. En we gaan langzaam de diepte in, spreken over geluk en dan concreet: welke stap zet jij morgen om gelukkiger te worden?’ Mede-organisator Alexandra Nuijen (32) heeft de cursus vorig jaar voorjaar

gevolgd en dat werkt door. ‘Je denkt na over: wat vond ik eigenlijk ook alweer leuk als kind? Als volwassene rationaliseer je alles. Ik realiseerde me dat ik een jachtig bestaan had. Afspraken met vrienden voelden bijna als een “moeten”, terwijl het juist iets is waar ik blij van word. Sinds de cursus heb ik een stemmetje achterin mijn hoofd dat mij hier op wijst. Ik neem bewust de tijd voor duurzame relaties.’ Dit is het doel van de cursus: meer vanuit je dromen en verlangens leven.

Openhartig

Openhartig worden verlangens gedeeld. Jeannette: ‘Ik zou wat luchtiger met dingen willen omgaan. Ik voel me vaak onzeker, bang dat ik iets niet goed doe.’ Ineke: ‘Ik heb moeite met nee zeggen.’ Jacqueline: ‘Ik ben zo druk en zou meer rust willen.’ Rimke: ‘Ik weet niet welke kant ik op moet qua werk.’ Pieter: ‘Ik zou wel eens een paar uur de prikkels van de buitenwereld willen buitensluiten en me verliezen in een goed boek.’

Op de grond liggen kleurige ansichtkaarten. Ieder kiest er een die hem raakt en praat in drietallen waar hij blij van wordt. Geesje kiest een vis.

Begeleider Marieke van Vliet wijst de kaarten aan waaruit deelnemers kunnen kiezen.

‘Toen ik ging snorkelen in Indonesië zag ik vissen met kleuren die we hier niet eens kennen. Schitterend. Ik dacht: als de hemel er zó uitziet...’ Jacqueline: ‘In ons groepje realiseerden we ons dat al onze geluksmomenten momenten zijn met anderen, bijvoorbeeld kinderen en kleinkinderen. En we vinden aanraken en knuffelen belangrijk.’

In de pauze zegt Rimke: ‘Erg leuk, er zit een lekker tempo in. Ieders verhaal horen, aan de hand van een paar kaar-

ten, hoe simpel kan het eigenlijk zijn? Ieder mens is zoekend. Fijn dat je niet de enige blijkt te zijn.’ Joke: ‘Verras-

‘Knuffelen en aanraken vinden we belangrijk’

send, je leert van anderen hoe zij tegen het leven aan kijken. We zitten allemaal in hetzelfde schuitje.’

Tegenslag

Tijdens de cursus wordt geput uit christelijke spiritualiteit en sociale wetenschappen, onder meer met het boek *De maakbaarheid van het geluk* van de Amerikaanse hoogleraar Sonja Lyubomirsky. Zij zegt dat geluk voor 50 procent in je genen zit, dat 10 procent door je omstandigheden wordt bepaald en dat je het voor 40 procent zelf kunt beïnvloeden. Ze heeft twaalf tips, waaronder: toon dankbaarheid, leer vergeven, wees vriendelijk, ga voor je doelen en zorg voor je lichaam. De twaalf tips staan op grote vellen papier. Ieder kiest een doel en schrijft op hoe hij er morgen direct mee aan de slag gaat. Bij ‘dankbaarheid tonen’ staat: elke avond drie dingen opschrijven die die dag goed zijn gegaan. Bij ‘omgaan met tegenslag’: niet

boos worden dat ik pijn heb, maar zeggen het is nu eenmaal zo. En bij ‘sociale relaties’: blij zijn met anderen en dit ook tegen ze zeggen. De deelnemers verlaten de ruimte opgetogen en met stralende ogen.

Ingrid: ‘Wat een ontzettend leuke groep, ik heb hier veel van kunnen leren.’

TANYA VAN DER SPEK
CURSUS LEVENSKUNST, 25 FEBRUARI
EN 10 MAART, 19.30-22 UUR.

advertenties

Firma A. H. Kerkhof & Z_n
Uitvaartzorg sinds 1892

Dienstverlening op maat door uitvoering van:

- levensbeschouwings- en geloofsgebruiken en individuele wensen

Uitvaartcentra

- Sorghvliet Groot Hertoginnelaan 1
- Waldeck Oude Haagweg 28
- Nootdorp Veenweg 14

of uitvaartcentrum naar uw keuze

Thuisopbaring volgens uw wensen met de juiste zorg en middelen

Groot Hertoginnelaan 227
2517 ET 's-Gravenhage
firma@kerkhof-uitvaartzorg.nl

070 345 16 76
www.kerkhof-uitvaartzorg.nl

Zorgvuldige aandacht en professionaliteit, al vier generaties een familietraditie

Engelen & Spoor
UITVAARTVERZORGING

Gericht naar uw persoonlijke wensen

Verzorgen en hulp bij verzekeringen en deposito's

Diverse uitvaartcentra beschikbaar, o.a. 'Sorghvliet', Groot Hertoginnelaan, 's-Gravenhage

Kantoor
Jan van Nassastraat 110, 's-Gravenhage

Tel. (070) 350 7000
(dag en nacht)

info@engelenenspoor.nl www.engelenenspoor.nl

Van Der Helm
uitvaartzorg

persoonlijke begeleiding bij uitvaarten... van mens tot mens...

070 - 335 03 97 - www.vdhuz.nl

Bruisend leven in Laakkwartier

De protestantse Kerk in Laak nodigt iedereen uit voor een actieve of ontspannende, inspirerende en nuttige bezigheid.

Twee jaar geleden werd theoloog Petra de Nooy aangesteld om als pionier op missie in Laak te gaan. Haar opdracht luidde: hoe kun je kerk zijn in een multicultureel stadsdeel met armoedeproblemen? Nu is er de doe-kerk,

multiculti-koken en bijbelaten (gespreksavonden over een bijbeltekst). Bij de doe-kerk bundelen wijkbewoners hun krachten om op een middag een goede daad te verrichten. Zo was er een ruilbeurs van spullen en diensten, een actie waarbij supermarktbezoekers gevraagd werd producten voor de voedselbank te kopen, een klusdag in enkele woningen.

Deze maand kun je meehelpen tuinieren, zaterdag 26 maart, 13 uur. Bij het multiculti-koken ga je op culinaire wereldreis: eens in de maand brengen bezoekers een gerechtje mee uit hun eigen (lokale) cultuur of receptuur. Welkom op zondag 20 maart, 16.30 uur. Info over de locaties: leveninlaak.nl of petra@kerkinlaak.nl

Kerk in Moerwijk: huis, tuin, keuken

De protestantse Marcuskerk in Moerwijk wil een 'huis, tuin en keukenkerk' zijn.

Dat besloten bezoekers en pastores na gesprekken over de visie op kerk-zijn. De wijkgemeente verwijst naar 'de buurttuin, de open deuren van onze huizen en de vele maaltijden die we met elkaar en met onze burens delen.' Uitgangspunt is om als kerk zoveel mogelijk aansluiting te vinden bij het alledaagse leven. Theoloog Bettelies Wes-

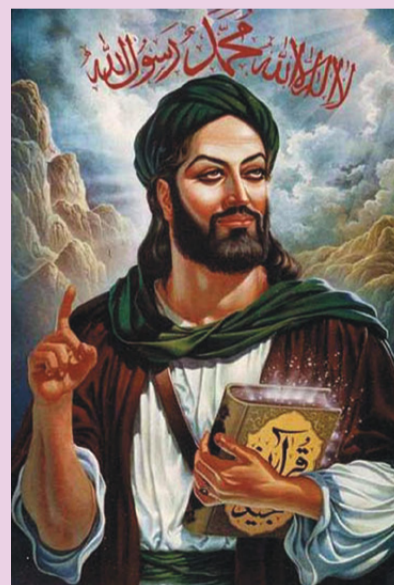

terbeek, missionair pionier voor twintig- tot veertigjarigen, ziet de tuin van de Marcuskerk als een vruchtbare grond voor mooie ontmoetingen.

Cursus: hoe word je een profeet?

In 'gewone' protestantse kerken wordt terughoudend tegen profetie aangekeken. In evangelische kring wordt de gave maar mondjesmaat beoefend. Redenen voor ir. Sieuwert Haverhoek een cursus te geven over de werking en geschiedenis van bijbelse profetie. Hoe is de inhoud van profetieën in de loop der eeuwen veranderd? Hoe kun je nu ware van valse profeten onderscheiden? Hoe word je zelf profeet? Met ruimte voor discussie. Deelnemers krijgen achtergrondinformatie mee naar huis.

WOENSDAG 30 EN 31 MAART, 20 UUR.
ZATERDAG 2 APRIL, 10-12:30 UUR.
EVANGELISCHE GEMEENTE MORGENSTOND. WESTDUINWEG 151, SCHEVENINGEN.

Nieuwe sites voor drie kerken

De zelfstandige gereformeerde kerken van 's-Gravenhage-Oost zijn de Noorderkerk (Duinoord), Pax Christikerk (Mariahoeve) en Christus Triumfatorkerk (Bezuidenhout). Ze hebben nieuwe websites met overzichtelijke en actuele informatie. Alle kerken digitaal: pknndenhaagoost.nl.

Kerk in Den Haag bij u in de bus?

Wilt u dat KDH iedere maand bij u wordt thuisbezorgd? Neem een postabonnement. Resterende nummers in 2016 voor € 15.

Opgave per e-mail: info@kerkinderhaag.nl
Of bel: 06 30 164 820

Kerken doorbreken negatieve stemming

‘Te weinig positieve signalen in het nieuws’

REPORTAGE Terwijl de vluchtelingen crisis onbeheersbaar lijkt, klinkt vanuit kerken steeds luider de roep om barmhartigheid en rechtvaardigheid. Sjoelen, eten, praten met vluchtelingen. Het maakt niet uit: als ze zich maar welkom voelen.

WAAROM KERKEN ZICH VOOR vluchtelingen inzetten? Het antwoord staat in een folder van Stek (stichting voor stad en kerk): ‘Wij zijn geroepen mens te zijn door de ander lief te hebben.’ De folder ligt op de stand van Stek tijdens de manifestatie ‘Welkom hier’ in Theater aan het Spui, begin februari. Op initiatief van Fonds 1818 presenteren zich tal van organisaties die vluchtelingen een hand willen toesteken. Er komen bijna zeventienhonderd mensen. De stemming is positief.

‘Accepteer dat iemand anders denkt’

Bezoekers genieten van de Syrische hapjes en velen geven zich op als vrijwilliger. Bij Stek meldt zich een Noorse man die vloeiend Arabisch spreekt. Hij gaat helpen bij het project Den Haag Wereldhuis, waarbij migranten zonder verblijfsvergunning worden ondersteund. Anderen tonen belangstelling voor het maatjesproject voor slachtoffers van mensenhandel. Een ander initiatief: een balletstudio maakt een speciale dansproductie met een groep van vijftien jongens uit Eritrea. De voorstelling heet United Moves en is 24 april te zien in het Korzotheater.

Afdelingsmanager Derk Stegeman van Stek glundert. ‘Het loopt als een tierelier. Ik kan iedereen aanbevelen vrijwilliger te worden. Je wordt er meer mens door. We doen onszelf te kort als we vluchtelingen aan hun lot overlaten.’ Ook directeur Boudewijn de Blij van Fonds 1818 is tevreden. Het fonds verstrekt drieduizend euro subsidie aan groepen en organisaties (ook kerken) die de vluchtelingen zich hier meer thuis willen laten voelen.

Verwijten

Het klinkt bijna te mooi om waar te zijn. Wie het nieuws volgt, ziet een andere werkelijkheid. Oplappende spanningen, felle protesten, acties tegen de komst van een asielzoekerscentrum. Stel: je bent een kerkelijk vrijwilliger die zich inzet voor vluchtelingen. Wat zeg je tegen iemand die je aanvalt met verwijten als: ‘Ze pikken onze banen in?’ Of: ‘Ze krijgen voorrang bij een huis’; of: ‘Ze moeten van onze vrouwen afblijven?’

De Lukaskerk in de binnenstad speelt daarop in met workshops, waarin geleerd wordt hoe je gewelddoos kunt communiceren. Diaconaal medewerster Hilly Merx: ‘Je hoort veel pulp en nare dingen. Sommigen hebben daar geen verweer tegen en klappen dicht. Ze moeten dan eigenlijk doorvragen: waar ben je bang voor?’

De workshops zijn opgezet door Hugo Skoppek die het concept Slow Talk be-

Vluchtelingen van het asielzoekerscentrum in Wassenaar en catering koken voor hun Nederlandse avondgasten.

dacht. Skoppek kan zich goed inleven in de wereld van vluchtelingen. Zijn ouders zijn ooit uit de DDR vertrokken naar West-Duitsland en moesten alles

achterlaten. ‘Ik leer deelnemers een gesprek te voeren waarin iedereen zich veilig voelt. Je moet accepteren dat iemand anders denkt. Neem de tijd voor

vragen.’ In de workshop kunnen de emoties soms hoog oplopen. ‘Probeer mee te voelen. Waarom reageert hij zo, wat gebeurt hier?’

Ook Stek houdt zich bezig met de beeldvorming rond vluchtelingen. ‘Er is teveel haat en agressie in het nieuws. Positieve signalen zijn te weinig aanwezig’, zegt Derk Stegeman. Om dat te doorbreken, werkt Stek aan een plan met de internationale organisaties Justice & Peace en Human Security Collective die kantoor houden in het Nutshuis. Zij hebben ervaring met spanningen in landen als Mali.

Salade

Intussen komt de ene na de andere kerk met een initiatief om vluchtelingen te helpen. Tegen de stroom in, maar enthousiast en vol overtuiging. Een greep uit alle projecten.

Crossroads (Leidschendam) gaat naar asielzoekerscentra toe en nodigt de bewoners uit voor de dienst. Ze houden contact als de vluchtelingen verspreid zijn over het land en zoeken naar gastgezinnen. Een van de eerste bezoekers heeft zich bekeerd tot christen en vertaalt de dienst nu in het Arabisch.

De Raad van Kerken in Wassenaar heeft inmiddels het zevende vluchtelingendiner gehouden. De gasten maken zelf de salade en zorgen voor professioneel entertainment (muziek) bij de maaltijd. Er is een inloophuis, waar vluchtelingen tweemaal per week kunnen sjoelen, pingpongen en zich laten knippen door eigen kappers.

HANS HEMMES

OOK EEN ACTIVITEIT VOOR VLUCHTELINGEN? MAIL DE REDACTIE: REDACTIE@KERKINDENHAAG.NL.

Publiek debat over Europa

‘Wat willen we met dit land en onze mensen?’

INTERVIEW Een brede groep uit kerk en samenleving wil een Haags debat over de toekomst van Europa ontketen. Een gesprek over de onderliggende waarden. De aftrap is begin deze maand.

‘**A**LS ER VIJFTIG BEZOEKERS komen, is de avond geslaagd.’ Arjen Cuperus zit vol ambities, maar hij is ook realistisch. Hoeveel bezoekers zullen er deze maand aanschuiven bij het publieke debat over ‘een nieuwe droom voor Europa’? Aan de initiatiefnemers ligt het niet. Een handvol klinkende namen uit kerk en maatschappij heeft het voorwerk gedaan.

Doel van het Haagse initiatief is de burgerij wakker te schudden. Het wordt hoog tijd, vinden Cuperus en de zijnen, dat in de regeringsstad men-

sen periodiek bij elkaar komen om dwars door godsdienstige en maatschappelijke scheidslijnen heen, onder de noemer van Europa, belangrijke thema’s te bespreken. Onderwerpen

‘De kerken moeten lef tonen, niet in een hoekje gaan zitten’

die in de waan van de dag niet zo vaak aan bod komen.

Cuperus, gepensioneerd predikant: ‘Europa wordt vaak gezien als iets wat ons overkomt. Zo van: niets aan te doen. Terwijl er tegelijk veel vragen leven. Jongeren bijvoorbeeld voelen zich onzeker. Ze weten niet hoe hun beroepsleven eruit zal zien.’

Niet schamen

Daar ligt volgens hem ook het belang en de taak van de kerken. De levens van hun eigen leden zijn immers in het geding. ‘We zeggen altijd: niemand mag tussen wal en schip vallen. Maar hoe bereiken we dat? Wat willen we met dit land?’ Deze vragen staan de komende maanden breed ter discussie. Cuperus: ‘De kerken moeten lef tonen. Niet in een hoekje gaan zitten. We hoeven ons toch niet te schamen voor onze bagage en voor de boodschap die we hebben?’

Over die boodschap wil Cuperus graag in gesprek. Vroeger bedreven kerken zending en missie. Tegenwoordig spreken geloofsgemeenschappen liever van ‘signalen’ om daarmee het maatschappelijk debat te voeren. En wat vroeger ‘zonde’ heette, wordt nu ‘menselijk tekort’ genoemd. De theo-

loog Stephan van Erp, een van de betrokkenen bij het project ‘Een nieuwe droom voor Europa’, schrijft in een voorbereidend essay dat dat ‘tekort’ in feite het hart van project is. Hij doelt daarbij op het onvermogen om in het openbaar met meningsverschillen om te gaan. En op tal van urgente problemen: uitputting van de natuurlijke bronnen, de positie van werklozen, migranten, ouderen, armen.

Zakenleven

Dat is nogal wat. Maar voor minder doen Cuperus en de anderen het niet. Ze rekenen op brede instemming. Het initiatief is ontstaan binnen enkele rooms-katholieke en protestantse kerkverbanden, maar hij hoopt dat anderen zich aansluiten, bijvoorbeeld mensen uit het zakenleven en de kunsten. En inderdaad, dromen over een

Dromen over een beter Europa is niet in een maandje gepiept

beter Europa zal niet in een maandje gepiept zijn. ‘We willen minimaal een jaar bezig zijn.’

De bezoekers van het publieksdebat gaan om te beginnen aan de hand van enkele stellingen in discussie. Hoe het vervolg eruit ziet, is ongewis. Maar één ding is zeker, aldus de voorbereidingsgroep: ‘Als het debat over Europa niet gaat over waarden, dan gaat het nergens over. Wat nodig is, is een waardenpolitiek.’ Of, anders gezegd: ‘Europa zal niet meer zijn zoals het was.’

JAN GOOSSENSSEN

MAANDAG 7 MAART, 19.30 UUR, KLOOSTERKERK. DOCUMENTEN OP KERKINDENHAAG.NL.

Joodse mystiek in Wassenaar

De vereniging Vrijzinnigen NPB Wassenaar nodigt belangstellenden uit voor een cursus Joodse mystiek onder leiding van theoloog en beeldend kunstenaar Ruud Bartlema. Hij gaat vooral in op het chasidisme en de kabbala. De Vrijzinnigen NPB Wassenaar zijn geworteld in het vrijzinnig christendom en het religieus humanisme.

DINSDAG 1 EN 15 MAART, 20-22 UUR. LANGE KERK DAM 46, WASSENAAR.

Talentenveiling Lukaskerk

Een groep leden van de Lukaskerk heeft iets slims bedacht om de kerkkas te spekken: een talentenveiling. In een kleurrijk boek dat in de kerk ligt, kun je een kaartje stoppen met daarop vermeld welke dienst of welk product je nodig hebt of aanbiedt. Een ander kan dat kopen. De opbrengst gaat naar de kerk. De actie bracht in tweeënhalve maand tweeduizend euro op. Een waardevol extraatje zijn hernieuwde en nieuwe contacten. Meer weten? Mail naar lukaskerk@hotmail.com.

Meebouwen aan Europa, de politiek bezielen en dromen verwezenlijken. Daarover wil een groep in gesprek met gevarieerd publiek.

Op wijkbezoek met de 'Schilderswijk Experience'

Hier beseft je hoeveel een pak melk kost

REPORTAGE Onder de noemer 'Schilderswijk Experience' organiseert de Lukaskerk (Om en Bij) bezoeken aan de wijk en een gezamenlijke maaltijd. De kerk wil laten zien hoe ze buurtbewoners probeert te verbinden. Matthijs Termeer liep mee.

EEN BEETJE BEDEESD ZITTEN ROSMARIE Neff (63) en Rinze Marten Witteveen (68) op de bank in een kraakheldere Haagse woonkamer. Een straalkachel snort en op verschillende plekken verdringen de keramieken beeldjes elkaar. Het Haarlemse echtpaar draait zich naar een hoek van de kamer, waar een kast is gewijd aan Indiase godheden: olifantgod, aapgod en de god met de vele armen. Sonny Santoe (64) komt binnen met thee en versnaperingen. De hindoestaanse vertelt haar levensverhaal, een treurig relaas over alcoholmis-

Een hindoestaanse vertelt haar treurige relaas

bruik en huiselijk geweld door haar ex-man. Dat het leven van veel Schilderswijkers niet over rozen gaat, was de deelnemers aan de 'Schilderswijk Experience' al duidelijk geworden. Dominee Trinette Verhoeven vertelde tijdens haar inleiding over armoede en analfabetisme in de wijk. De Lukaskerk komt ertegen in het geweer met taal- en bijlessen, hulp bij inburgeringsexamens, voedselpakketten, buurtmaaltijden en kringvieringen. Aanhangers van andere godsdiensten zijn welkom bij de protestantse gemeente. 'Omdat het mensen van God zijn, luisteren ze ook naar onze verhalen', vertelt ouderling en kerkrentmeester Margriet Quarles van Ufford. Ze spreekt van 'een soort gedeeld vertrouwen dat ze niet met je verhaal aan de haal gaan'. De predikant beschouwt de Lukaskerk als 'een

Deelnemers aan de 'Schilderswijk Experience' brengen een bezoek aan een bewoonster van de wijk.

berg van God, waar alle mensen samenstromen'. Als het kerkgebouw geen monumentale status had, zou er met grote letters 'verbinden' op de voorgevel staan. 'We geloven in een toekomst waarin alle volkeren verbonden zullen zijn.'

Twee euro

Terug op straat wacht het Haarlemse tweetal een praktische invulling van de 'Schilderswijk Experience'. Om te illustreren hoe lastig het is om rond te komen van weinig geld, heeft de predikant iedere deelnemer twee euro meegegeven om

inkopen te doen voor de lunch. 'Geweldig!' roept Witteveen uit bij het verlaten van een Turkse bakkerij aan de Hobbemastraat, waar het paar voor een bescheiden bedrag drie broden heeft gekocht. 'En zo goedkoop!' vult Neff aan. Bij een supermarktje volgt nog wat zuivel. 'Je ziet nu wat alles kost', zegt Witteveen enigszins verbaasd, wanneer hij noodgedwongen de prijstiketjes bestudeert. Vrolijk verlaten de ex-predikant van de Haarlemse Grote Kerk en zijn vrouw de winkel, als kinderen tijdens een schoolreisje.

Tijdens de middagmaaltijd blijken meer deelne-

mers vandaag voor het eerst stil te hebben gestaan bij de kosten van levensonderhoud. Iemand verklaart bij Albert Heijn gewoon alles in de kar te gooien, zonder op de prijzen te letten. Wie weet er nou uit zijn hoofd hoeveel een pak melk kost? 'Voor Albert Heijn moet je echt de wijk uit', merkt dominee Verhoeven fijntjes op. De Voedselbank heeft in de wijk meerdere vestigingen, waarvan die in de Lukaskerk wekelijks negentig gezinnen van voedselhulp voorziet. De gemiddelde klant van de Voedselbank heeft vier euro per dag te besteden aan eten, kleding en

In de Lukaskerk komen alle geloven samen

abonnementen, rekent Verhoeven voor. Diaken Corrie Hoogendoorn maakt op de markt regelmatig mee dat iemand te weinig geld bij zich heeft. Het tekort vult ze dan ongevraagd uit eigen zak aan.

Haagse Markt

Pieter de Graaf uit Benthuisen heeft met zijn vrouw een wandeling door de wijk gemaakt en de beroemde Haagse Markt bezocht. Hij gaat in ieder geval dit jaar het werk van de Lukaskerk steunen met een bijdrage van duizend à vijftienhonderd euro. 'Het is mooi hoe ze proberen kerk en buurt te verbinden', meent hij. 'Ik denk dat de kerk altijd voelborens moet hebben voor mensen die buiten de boot vallen en moet inspringen waar het echt nodig is.' Rentmeester Quarles van Ufford zegt het zo: 'Wij proberen kleine mensen groot te maken. Mensen die het idee hebben dat ze minderwaardig zijn en het recht niet hebben mens te zijn.'

MATTHIJS TERMEER

advertentie

Matthäus Passion in Elandstraatkerk

Het Haagse Toonkunst Koor, het Haags Kinderdoor Acva, het VU-kamerorkest en een aantal solisten geven samen een grootse uitvoering van de *Matthäus Passion* (1728) door Johann Sebastian Bach. De veertigdagentijd is bij uitstek het moment voor inspiratie door de verklanking van de laatste drie dagen van Jezus' leven, van het laatste Avondmaal tot de graflegging. In de *Matthäus Passion* worden fragmenten uit het Matteusevangelie afgewisseld met koralen (kerklieken uit de tijd van Bach), aria's en koorstukken.

ZONDAG 20 MAART, 19.15 UUR. ELANDSTRAATKERK. KAARTEN (€ 27,50 / € 12,50 < 27 JAAR) BESTELLEN VIA: HAAGSTOONKUNSTKOOR.NL

Theaterconcert: Mariamonologen

Een voorstelling met ontroerende en humoristische verhalen, gedichten en gezangen (Salva Regina, Beatles, Yousu n'Dour) rond de bijbelse Maria: theatergroep 'De Kern' voert 'Mariamonologen' op. Verscheidene typeringen komen aan bod: de zwangere Maria, de dwaze, liefdevolle moeder, de asielzoeker, de betrokken Malala, de zwarte Madonna en meer. Acteurs: Elly Zuiderveld, Ineke ter Heege, Elise Mannah; begeleiding Henk Doest; regie door Jan-Jaap Jansen. Organisatie: De Zinnen.

DONDERDAG 3 MAART, 19:30-21 UUR, € 13. CHRISTUS TRIUMFATORKERK.

advertentie

Korting: paasconcert met orthodoxe liederen

KDH en de Nieuwe Kerk geven u korting op een eersterangkaartje bij het concert van het Kiev Koor. Het zingt paasliederen uit de Oekraïense-Orthodoxe traditie. Normaal kost een kaartje € 28. Als u bij bestelling de kortingspreuk 'KDH doorgeeft, betaalt u nog maar € 22. U koopt uw entree bij de VVV-kassa op het Spui, via 070-88 00 333 of via nkclassiek.nl (promocode: KDH).

ZATERDAG 19 MAART, 20:15 UUR. NIEUWE KERK.

BIJBELS QRS TUINTAAL

LEERLINGEN ZIJN AFHANKELIJK VAN HUN leraar of meester. Leerlingen bevinden zich met ogen en oren vaak op ongelijke hoogte ten opzichte van degene die hen onderwijst. Vrienden daarentegen staan naast elkaar. Vrienden gaan gelijk op, wijs, dwaas, oprecht, lief en leed en passies delend. In de tuin van paasmorgen roept Maria, eerst menend dat ze de hovenier zag, door haar tranen heen: 'Meester! Jezus antwoordt: 'Houd mij niet vast.' Ik beluister daarin: Kom, ga staan, rechtop, naast mij, vriend, vriendin. Houd mij niet als Meester vast in deze tuin, niet zoals het eerder was, maar vergezel mij als vriend. 'Want', zegt Jezus – en ik beluister dit als hovenierstaal, tuintaal – 'Ik ben nog niet opgestegen naar de Vader.' Dat kan ook vertaald worden met: 'Want ik ben nog niet zo hoog opgeschoten, zo ver uitgeroerd dat ik al bij de Vader ben.' In de gelijkenis van het mosterdzaadje dat groeit

en opstijgt tot de grootste van de tuingewassen, wordt voor deze omhoog stijgende beweging hetzelfde woord gebruikt. Ik groei omhoog naar mijn God die ook jullie God is, boodschap Jezus. Wij zijn kinderen, nog niet uitgeroerd tot de mens en de mensheid waartoe we bestemd zijn. Op paasmorgen beluister ik één grote uitnodiging om op te staan en met Jezus mee te groeien, op te stijgen, liefst recht en uit één stuk als een palmboom. De psalm die het joodse volk leest en zingt op de sabbat, ook op de sabbat die voorafgaat aan de opstanding van Jezus, heeft de indrukwekkende uitspraak: 'De rechtvaardige zal groeien als een palmboom.' Een kwaadwillende maakt fouten maar zwijgt daarover. Een rechtvaardige maakt fouten maar heeft langzaam geleerd om daarmee naar buiten te komen, opdat de macht van vergeving niet tevergeefs in ieders handen ligt. De rechtvaardige zal groeien als een palmboom, langzaam maar recht.

In de eerste tempel van Jeruzalem was de palmboom veelvuldig kunstig afgebeeld. Na de verwoesting van deze tempel ziet de profeet Ezechiël visioenen van de nieuwe tempel. Hij schouwt veel kunstige dadelpalmboomen als versiering aan de binnenkant van de tempelkamers. Het kan niet anders of de tempel in de tijd van Jezus, verfraaid door Herodes, zal prachtige palmboomversieringen hebben gekend. Jaarlijks kwam iedere twaalfplusser een paar keer in de tempel, tijdens de feestdagen, zeg maar, tijdens de vakanties. Telkens weer al die dadelpalmboomen om je heen, zowel buiten in het echt als binnen heel kunstig. Palmboomen in de voorhoven en op de muren en deuren. Ze roepen je toe: wees eerlijk en oprecht, uit wat er in je omgaat, hoe je leven ook loopt, durf jezelf

weer te geven als een tweeduizend jaar oud zaad, onder stenen bedolven, en je zult ontkiemen, door God opgewekt, jij en de kinderen, nog altijd in de groei.

Een huppelend kind langs de paden keek omhoog naar de boom en zijn bladen. 'k Zie mezelf, sprak het kalm, als een dadelboompalm en mijn tuin stop ik vol met de zaden.

MARTIN KOSTER

Martin Koster, predikant in de Bosbeskapel, en John Batist, emeritus pastoraal werker bij de Antonius Abt, schrijven om beurten een aflevering van deze theologische rubriek. De titel is een knipoog naar het befaamde boek *Bijbels ABC* van K.H. Miskotte.

Jongerenkoor PaMa

Dertig vrienden met heldere stemmen

REPORTAGE De één zit nog op school, de ander studeert of werkt. De leden van jongerenkoor PaMa, een gezellig gezelschap, zingen eens per maand in een Scheveningse kerk.

DE REPETITIERUIMTE VAN PAMA is op de koorzolder van de pastorie. Onder de notenbalken staat er op een bord. Een piano, twee rijen stoelen in halve cirkels, een bar, een zithoek, een prijzenkast met verschillende bekens en een heleboel jongeren die praten, lachen en daar tussendoor ook nog serieus vergaderen. Er is een belangrijk onderwerp te bespreken: Oscar Nijhof, de dirigent, stopt per 1 april.

PaMa is een rooms-katholiek jongerenkoor dat al vanaf 1968 bestaat. Het overleefde de nodige fusies, ups en downs en is springlevend. Ongeveer dertig leden tussen twaalf en pakweg dertig jaar komen elke vrijdagavond bij elkaar om te repeteren. Eenmaal

De koren fuseerden eerder dan de kerken

per maand ondersteunen ze de jongerenviering in de Antonius Abtkerk in Scheveningen. Ook doen ze – met succes – jaarlijks mee aan festivals van jongerenkoren.

Heldere stemmen

‘Durf klank te maken! Noten moeten aangeraakt worden’, moedigt de dirigent aan. Deze avond oefenen ze voor de Paaswake.

Wij wensen elkaar vrede, een gebaar zonder macht

Zoals bij de meeste koren zijn ook hier de dames in de meerderheid. Er wordt gezongen, met elkaar gefluisterd, op een telefoon gekeken. Bij de heren wordt een vriendschappelijke stomp uitgedeeld. Heldere stemmen, mooie

Zingen, een vriendschappelijke stomp en na afloop een biertje.

FOTO ROGIER CHANG

melodieën. De dag erna zitten ze nog in mijn hoofd.

*Agnus dei, qui tollis peccata mundi
Miserere nobis
Agnus dei dona nobis pacem
‘Vol! Voller!’, roept de dirigent.*

Hoewel ze allemaal van zingen houden, staat voor veel leden de gezelligheid voorop. Jolanda is er voor de tweede keer bij deze avond, ze is net naar

Den Haag verhuisd. Niels is al jaren bij het koor en vindt het mooi dat die verschillende leeftijden zo goed samengaan. De een zit nog op de middelbare school, de ander studeert of werkt. Gitta Geraedts is secretaris van het bestuur en noemt het koor een echte vriendengroep. Jules is met zijn dertien jaar het jongste lid. Hij vindt het allemaal echt cool klinken, maar het leukste is toch dat je vrienden met elkaar wordt en samen Sinterklaas en

Kerst viert of een voetbalwedstrijd kijkt.

Trots

‘Veel van het repertoire is modern liturgisch en speciaal geschreven voor jongeren’, zegt Gitta. ‘Er zitten nummers tussen die diep kunnen raken, maar ook nummers die *uptempo* vrolijk zijn. Of moderne muziek, bijvoorbeeld *May it be* uit Lord of the Rings. Juist die afwisseling vind ik leuk.’

De vieringen worden samen met de voorganger voorbereid. Er worden liederen bij het thema van de lezingen gezocht. Gitta: ‘Ik vind het op deze manier leuker om deel te nemen aan de viering, dan wanneer ik niet in het koor zou zingen. Sinds ik in het bestuur zit, merk ik dat het koor ook echt is ingebed in de parochie. We worden als jongeren gewaardeerd en erbij betrokken.’

‘Het is een unieke mengelmoes’

De dirigent heeft nooit moeite gehad om aan voldoende materiaal te komen. ‘Er is een eigen, modern jongerenkoorrepertoire. Dat is uniek, eigenlijk met niets te vergelijken.’ Trots zegt hij dat de jongerenkoren een belangrijke rol hebben gespeeld in het verbinden. Zij fuseerden namelijk eerder dan de verschillende kerken, waardoor ze eigenlijk de weg een beetje hebben voorbereid.

Leonard is al lang lid van PaMa. ‘Het is een unieke mengelmoes’, zegt hij. ‘Aan de ene kant is er het geloof, dat ik op mijn eigen manier belijd. Ik zit niet elke week in de kerk, maar lid zijn van dit koor is wel een van die manieren. De tekst raakt me, de muziek. Aan de andere kant heeft het biertje na de repetitie ook wel een grote invloed.’

JOLLY VAN DER VELDEN

REPETITIES: VRIJDAG 19:45 U., SCHEVENINGSEWEG 233. R.K. ZIJN HOEFT NIET. GEZOCHT: EEN NIEUWE DIRIGENT; MAIL NAAR BESTUUR@JKPAMA.NL.

advertentie

Wende
uitvaartzorg

wanneer het leven een wending neemt...

Gesina Versteeg

070 397 15 77 | www.wendeuitvaartzorg.nl
samen@wendeuitvaartzorg.nl

Waarom is Mein Kampf niet te koop?

Het ‘onheilige boek’ *Mein Kampf* van de jonge Adolf Hitler roept blijvende discussies op. Wat heeft het in de twintigste eeuw teweeg gebracht? In Nederland is verkoop nog steeds verboden. Wat is het belang van de recente Duitse wetenschappelijke uitgave? Professor Frits Boterman (UvA), kenner van de Duitse cultuurgeschiedenis, verzorgt de avond. Na zijn inleiding discussie met het publiek.

WOENSDAG 30 MAART, 20 UUR, MARANATHAKERK, € 5.

Vluchtelingen en het humanitair oorlogsrecht

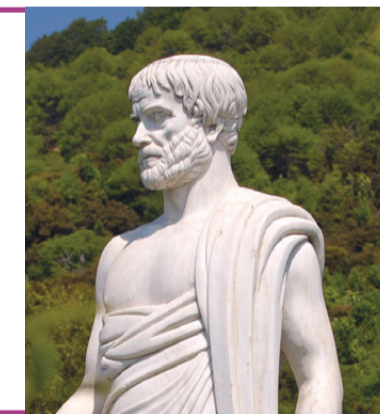
Hoe te denken over de vluchtelingenproblematiek? Tessa Beeloo verzorgt een informatieve avond over vluchtelingen in Nederland en het humanitair oorlogsrecht in brandhaarden in de wereld. Zij studeert culturele en maatschappelijke vorming en is oud-medewerkster van het Humanity House.

DINSDAG 15 MAART, 20-21:30 UUR. PASTORIE ANTONIUS ABTKERK.

Cursus mindfulness met Aristoteles

Mindfulness wil helpen meer in het ‘hier en nu’ te leven, de stress en de waan van de dag opzij te zetten, stil te staan bij wat werkelijk waardevol is. De filosofie van Aristoteles geeft volgens de broeders van Sint Jan op een onovertroffen manier inzicht in wat de menselijke *mind* is. Pater Thomas geeft een cursus waarin hij met teksten van Aristoteles op zoek gaat naar wat de geest nodig heeft, voedt en vervult.

DINSDAG 1, 8, 15 MAART; 19:30-21:30 UUR. OUDE MOLSTRAAT 37.

Kerk in Den Haag bij u in de buurt?

Wilt u dat KDH in een winkel of op een andere locatie bij u in de buurt komt te liggen?

Vraag naar de mogelijkheden:
Tel. 06 30 164 820
E-mail: info@kerkinderhaag.nl

IN-DRUK

IN MIJN OMGEVING MERKTE IK DAT HET askruisje, teken van boete en inkeer, door steeds meer protestanten begerd wordt. Ze moeten daarvoor (meestal) wel gaan shoppen in een oud- of rooms-katholiek filiaal. Dat houdt het besef levend dat geen enkel kerkgenootschap kan claimen te kunnen bestaan zonder de inspiratie en gaven van andere delen van het Lichaam van Christus. ‘Lichaam van Christus’, een woord dat de apostel Paulus bij voorkeur gebruikt als hij het over de gelovigen heeft. Hij ontleende dat beeld trouwens aan de Grieks-Romeinse wereld van zijn dagen, waar de samenleving met een ‘lichaam’ werd vergeleken. Zonder medemens(en) geen samenleving. Of met de woorden van de schrijver Eli Asser: ‘We benne op de wereld om mekaar te hellepe niet waar!’ Wat een ongelooflijke veerkracht trouwens dat

AS EN ASSCHER

iemand, wiens ouders zijn omgebracht in de oorlog, zulke humoristische en het leven omhelzende teksten kon schrijven voor de tv-serie *Het Schaep met de 5 poten*.

Minister Lodewijk Asscher, ook een zoon van Abraham, haalde het nieuws met een reactie op zijn facebookpagina. Hij gaat de confrontatie aan met wie hem beledigen en wie hem verwijten met de vijand (moslims) te heulen. Sommigen zeggen dat hij dat niet moet doen en zulke uitingen gewoon moet negeren. Zoals ik ook pleidooien lees om gesis, apengeluiden en het ophangen van een pop in het stadion te negeren. Dat is ‘gewoon’ onvolwassen, provocerend gedrag dat je niet moet belonen. Gewoon glimlachen als je als vrouw pleit voor de opvang van asielzoekers en je krijgt uit vele kelen toegebruld: ‘Daar moet een piemel in!’

Wie dat wil mag er van mij om lachen. Maar de Schriften weten van ‘taal die verwoesting zaait’ en de ontbindende kracht van de vloek. Wie alles zegt en schrijft wat hij denkt, is een ongeleid projectiel. In de Heidelbergse Catechismus staat precies waar het in het negende gebod – ‘geen vals getuigenis spreken’ – om gaat. Daar lees je: ‘Dat ik niemands woorden verdraai, geen kwaadspreker of lasteraar ben, niemand lichtvaardig en zonder wederhoor veroordeel of laat veroordelen.’ Heel wat conflicten, pijn en vervreemding, ook in de kerk, waren voorkomen als deze gouden regel in ere was gehouden. Bij het ritueel van het askruisje klinken de woorden: ‘Gedenk mens, dat je stof bent en tot stof zult wekeren.’ In al onze tijdelijkheid, broosheid en onvolkomenheid staan we voor de Eeuwige. Onze zorg voor de ander blijft vaak in

goede bedoelingen steken, ons oordeel bevooroordeeld, ons vertrouwen aangevreten door twijfel. We zijn geen god onder de goden, geen engel en geen dier, maar mens en medemens. Zoon, dochter, vader, moeder, zuster, broer, neef of nicht, collega, reisgenoot, partijgenoot of niet.

Vóór je de volgende keer zo’n beledigende reactie plaatst, schrijft Lodewijk Asscher, ‘laat die eerst even zien aan je moeder of dochter. Als zij het ook een goed idee vindt, vooral plaatsen.’ Kennelijk vertrouwt Asscher erop dat vrouwen aanvoelen waarmee het samenleven gediend wordt. Glimlachen om de vuiligheid doet hij niet. Hij spreekt zijn critici erop aan dat het ‘lichaam’ van ons samenleven te kostbaar is om het met ondoordachte woorden te vergiftigen.

ROB VAN ESSEN

Protestantse Kerk, kerken per stadswijk

Stads wijken	Kerkgebouwen	Tijd	6/3 'Doe mij recht'	13/3 'Verheug u'	20/3 Palmzondag	stille week ma di wo	24/3 Witte Donderd	25/3 Goede Vrijdag	26/3 Stille Zaterdag	27 - 28/3 Pasen
Binnenstad	Grote St Jacobskerk	10.15	X	X	X	X	X	X	X	ds Trinette Verhoeven ♀
Centrum Schilderswijk	Lukaskerk Om en Bij 2	10.15	ds Klaas Koffeman ♀	ds Heleen Joziase	Kringviering met Hilly Merx	X	20u S/T Gez m. Luth, Eccl ds Trinette Verhoeven ♀	X 20u > Lutherse Kerk	X 20u > Lutherse Kerk	X 10u15 > de Grote Kerk
Benoordenhout Archipel	Duinzichtkerk van Hogenhoucklaan 89	10.00	ds Corrie van Dunen	ds Jacob Korf	ds Corrie vn Duinen	19u30 dagelijks avondgebed	19u30 ds Corrie van Duinen HA	19u30 avondgebed ds Corrie van Duinen	22u Paaswake met HA ds Corrie van Duinen	ds Corrie van Duinen HD
Bezuidenhout	Christus Triumfatorkerk Juliana v Stolberglaan 154	10.00	ds Ruud Stiemer herd. bombardement	ds T Karlijn Kwint Harlingen	ds Ruud Stiemer	X	19u30 ds Ruud Stiemer HA	19u30 Robin ten Hoopen π	21u ds Ruud Stiemer	Robin ten Hoopen π
Mariahoeve	Pax Christikerk Vlamburg 2	10.30	ds Peter Bakker	ds Peter Bakker HA	ds Wout van Haften s-Gravanzande	X	X	Goede Vrijdagdienst 19u30	X	ds Peter Bakker
Stadsdeel Laak Spoorwijk	de Oase van Meursstraat 1	10.00	ds René de Reuver	kringviering	Leendert Smit	X	19u30 ds Heleen Joziase HA	19u30 ds Heleen Joziase	22u ds Heleen Joziase	ds Heleen Joziase
Moerwijk / Morgenstond / Zuiderpark	Marcuskerk Jan Luijkenlaan 90	10.00	ds Derk Stegeman	ds René de Reuver Gemeentezondag	ds René de Reuver	X	19u30 ds René de Reuver HA	19u30 ds René de Reuver	19u30 ds René de Reuver doopgedachtenis	10u ds René de Reuver
Vogelwijk Bloemenbuurt	Bergkerk Daal en Bergselaan 50	10.00	ds Martine Nijveld Gez dienst ♀	ds Fokke Fennema	ds Olivier Elseman	X	19u30 ds Axel Wicke HA	19u30 ds Martine Nijveld woorddienst	22u ds Axel Wicke	mw Sity Smedinga ☞ ♀
Statenkwartier-0 Duinoord Zeeheldenbuurt Regentessekwartier-N	Maranathakerk 2e Sweelinckstraat 156	10.30	X naar de Bergkerk 10u Elke wo 19u30 vesper	ds Martine Nijveld, met Bachcantate. Elke wo 19u30 vesper	ds David Schiethart elke wo 19u30 vesper	dagelijks vesper 19u30	19u30 ds Martine Nijveld S/T	19u30 mw Sity Smedinga ☞	X	06u ds Nijveld Paaswake S/T. 10u30 ds Axel Wicke
	Noorderkerk Schuijstraat 9/11	10.00	ds Wim Pera Leersum	ds Nel van Dorp	ds Marjolein den Dulk	X	ds Carla Schoonenberg s-Gravanzande HA 19u30	19u30 ds Ruud Stiemer	X	ds Ruud Stiemer
Vruchtenbuurt Bohemen	Bosbeskapel Bosbesstraat 5	10.00	ds Nico Riemersma	ds Nico Riemersma	ds Martin Koster	X	19u30 S/T ds Nico Riemersma	19u30 ds Nico Riemersma ♀	21u ds Martin Koster Paaswake	ds Martin Koster ♀
Loosduinen Waldeck Houtwijk	Abdijkerk Willem II straat 40	10.00 19.00	ds Reijer de Vries Maastricht	ds Wietske Verkuijl	ds Lenie Vollebregt 19u Taizéviering	X di 19u Taizé in St Jozef	19u30 ds Meindert Burema Alphen S/T	19u30 ds Wietske Verkuijl	18u30 kinderpaaswake 22u ds J Eijkelboom S/T	ds Wietske Verkuijl
Houtwijk	Houthaghe Toon Dupuisstraat 10	10.00	ds Lucia van Rouendal	ds Wout Huizing	ds Thomas Koelewijn	X	X	19u ds Fokke Fennema HA	X	ds Nel van Dorp
Bouwlust Vrederust Morgenstond	Shalomkerk Vrederustlaan 96	10.00	ds Nicolle Pronk	ds Marjolein den Dulk	ds Nicolle Pronk	X	19u30 ds Jan Eikelboom S/T ♀	19u30 ds Nicolle Pronk	22u ds Klaas Wigboldus	ds Nicolle Pronk
Scheveningen Dorp	Bethelkerk Scheveningen Jurriaan Kokstr. 173	10.00 17.00	Martin Bil proponent-Zwijndrecht	ds Wim Schelens ds Erick Versloot d/a zee	ds Jan Maasland - MarcusPassie mi: X	X	X	19u30 ds Antje Groenendijk HA	X	ds Antje Groenendijk
	Oude Kerk Keizerstraat 8	10.00 17.30	ds Antoon Christ Katwk naar Prinses Julianakerk	ds Jaap Quist Bidstond mi: naar de Bethelkerk	ds Jaap Quist Voorb HA ds Theo Wegman	X	X	19u30 ds Jaap Quist HA	X	ds Jaap Quist 28/3 zie Pr Julianakerk
Belgisch Park Statenkwartier - W	Nieuwe Badkapel Nieuwe Parklaan 90	10.00	ds Charlotte vd Leest Populierdienst	ds Jan Eikelboom	ds Charlotte van der Leest ♀	X	19u30 ds van der Leest S/T	19u30 ds Charlotte van der Leest	21u30 ds Chvander Leest	ds Charlotte vdLeest ♀
Duindorp	Prinses Julianakerk Tesselsestraat 6	10.00 17.30	ds Barend Weegink Kwk ds Frederik van Harten	ds van Harten Bidstond av zie Bethelkerk 13u HetPunt,OnsCentrum	ds Frederik van Harten av naar oude Kerk	X	X	19u30 ds Frederik van Harten HA	X	ds Frederik van Harten 17u30 hr HGroot Karsijn 28/3 10u ds A W vdPlas
Ypenburg	De Toevlucht Laan van Hoornwijk 140	10.00	ds Attie Minnema S/T	nw J Veldboom	ds Attie Minnema	dagelijks vespers in Dorpskerk 19u30	19u30 ds Attie Minnema HA	19u30 ds Gert van Herk	21u Rita van Herk ☞ en ds Attie Minnema HA	ds Attie Minnema
Leidschenveen	De Leidraad Harriët Freezerhof 28	10.00	X Gez dnt in de Kruisheuvelkerk ds vDijk	Henk Boter proponent	ds Theo Haitjema	Dagelijks 19u30 vespers in Kruisheuvelkerk	19u30 ds Theo Haitjema S/T	19u30 ds Theo Haitjema	21u30 ds Theo Haitjema Paaswake	10u ds Theo Haitjema

Kerken in overige categorieën

PKN-kerken voor de hele stad	Bethlehemkerk Laan van Meerdervoort 627 biddag 9 maart 14.30 en 19.30	10.00 16.30	ds L J Vogelaar HA ds Vogelaar HA, Dankz 2x ds Ad Vastenhou	ds LaurensTalsma ds LaurensJan Vogelaar	ds LaurensJan Vogelaar ds Pieter Nobel Monster	X	X	19u30 ds L J Vogelaar	X	ds LaurensJan Vogelaar ds Ad Vastenhou	
	Houstruiterkerk Beeklaan 535	10.30	ds Niek Smit Naaldwijk	ds Carola Dahmen Berkenwoude ♀	dr Willem van der Meiden Utr	X	19u30 ds Karl van Klaveren S/T ♀	19u30 ds Karl van Klaveren ♀	X	ds Karl van Klaveren ♀	
	Kloosterkerk Lange Voorhout 2	10.00 10.30	ds EvertJan de Weijer	ds Rienk Lanooij HA	ds Klokke Joh passion ♀	23/3 20u Gregoriaanse vesper	X	20u ds Rienk Lanooij HA	12u30 Middagebed ds RL 20u Passievesper id	22u30 ds Rienk Lanooij ♀ Doopgedachtenis	10u ds Margreet Klokke HA ♀
	Evang Lutherse Gemeente Lutherse Burgwal 9	10.15	ds Trinette Verhoeven	ds Marianne van der Meij	ds Trinette Verhoeven	X	X	X 19u30 > Lukaskerk HA	20u ds Trinette Verhoeven met Lukas en Ecclesia	20u ds Trinette Verhoeven met Ecclesia en Lukas	naar de Grote Kerk 10u15 ♀
	Eglise Wallonne Noordeinde 25	10.30	pasteur Liesbeth van Hilten	pasteur Hartman Out Sainte Cène	pasteur Hartman Out	X	X	X	19,30h Pasteur Out Vendredi Saint	X	pasteur Hartman Out
Overige kerken voor de hele stad	Deutsche Evang. Gemeinde Bleijenburg 5	10.30	Prädikant Ulrich Thöle	beide Pfarrer 18/12 20u Passionsmusik	Pf Jan Mathis, Abendmahl	X	X	19u Auferstehungsfeier	X	6U30 Osterfeier/ Frühstück 10U30 Pf J.Mathis, Taufen	
	Doopsgezinde gemeente Paleisstraat 8	10.30	drs Nelleke Kan	ds Jannie Nijwening	ds Jannie Nijwening	X	♫9u dss Nijwening & vdZipp HA	19u dsJannie Nijwening	22u Paaswake	ds Jannie Nijwening	
	Ekklesia Brouwersgr. 2-K in steeg door hek	11.00	X	2e maal: Hagar	X	X	20u naar de Lukaskerk gez Eccl+Luth+uk	20u naar de Lutherse Kerk	20u naar de Lutherse Kerk	X 10u15 > Grote Kerk gez Luk+Lut+Ecc	
	Evang. Broedergemeente Hernhutters Chasséstraat 1	10.00 11.00	zr Christine Welschen	zr Georgina Bendt	zr Christine Welschen	dagelijks 19u Pina wiki - gebeden	X	19u30 Avondmaal zr Christine Welschen	14u30 sterfuurliturgie	X	11u zr Chr Welschen
	Haagse Dominicus Thomas Schwenckestr 30	10.30	Inkeer, afzondering als toenadering	X	Inkeer, van kluwen naar kern	X	X	X	19u30 Goede Vrijdag	X	Pasen
	Indonesisch Ned. kerk GKIN Marcuskerk Jan Luikenln 90	13.30	br Adham K Satria M A	br Adham K Satria M A	ds René de Reuver	X	X	X	13u30 ds Stanley Tjahjadi HA	X	ds Stanley Tjahjadi
	Kruispuntgemeenschap Hofzichtlaan 115	11.00	vergevingdienst	X	X	X	X	X	19u30 Viering van de Goede Vrijdag	X	ds Henk Jan van Haarlem HA
	Remonstrantse kerk Ln v Meerdervoort hg 955	10.30	ds Reinhold Philipp	ds Marina Sloomans	ds Reinhold Philipp	X	X	19u30 HA ds Reinhold Philipp	19u30 ds Marina Sloomans	X	ds Marina Sloomans
	Vrije Evang. Gemeente Malakkastraat 5	10.00	X	ds Wessel Verdonk	X	X	X	X	X	X	ds Wessel Verdonk
Ziekenhuizen	Bronovo Ziekenhuis Bronovolaan 5	10.00	ds Engelen Hulsman	pastor Bertus Wessel	Willemijn Witte	X	X	X	X	ds Wilna Steenberg S/T	
	Haga Ziekenhuis Leyweg 275	10.00	pater Bosco Beijk	pastor Wim Hoefman	ds Saskia Wevers	X	X	15u pater Bosco Beijk ♀	X	pater Bosco Beijk ♀	
	MCH Westeinde Lijnbaan 32	10.00	pastor Willy Hoogendoorn ♀	pastor Jan Koeleman ♀	pastor Elma Beerends	X	X	20u p Guido Schürmann The Passion live volgen	20u p. W Hoogendoorn	X	pastor Guido Schürmann ♀
	MCH Sint Antoniusshove Banningln 1 Leidschendam	10.30	ds Irene Visser	pastor Guido Schürmann ♀	pastor Willy Hoogendoorn ♀	X	X	14u p Bertus Wessel ♀	14u p W Hoogendoorn ♀	X	pastor Bertus Wessel
Parnassia	Franciscuskerk Nic Broeckhuijsenstr 23	10.30	pastor Sjef Smit ♀	drs Engel Leune	ds Mineke Kroes	X	X	X	X	pastor Nanda de Hoop	
	Clarakapel Rozenbottelstraat 14	10.30	pastor Rien Leidekker	pastor Hildegard Verbaarschot	pastor Tomas van Driel	X	X	19u ds Mineke Kroes & pastor Nanda de Hoop	19u pastor Nanda de Hoop & ds Mineke Kroes	X	ds Mineke Kroes
dienst met doventolk	Koningkerk B. Ingenhoeslaan 4 Vbg	10.00	ds Jan van der Wolf	X 11u Perronmeeting met maaltijd in Zoetermeer	ds Els van der Wolf-Kox	X	19u30 ds Jan vdWolf HA	X	X	dr Bert de Leede A'ftr	

Kerken met vaste gegevens voor elke zondag

Anglican Church Arij van der Spuijweg 1 Elke zondag: 8h30 & 11u Holy Communion 9h30 Family Gateway service. 17u Wellspring service Maar op de 4e zondag: 9h30 idem met Holy Communion, 11h30 Morning Prayer, Anointing & Prayer for Healing, 17h Choral Evensong	American Protestant Church Esther de Boer van Rijcklaan 1 9:45 am contemporary service 11:15 am traditional service	Oud-Katholieke Kerk Juffrouw Idastraat 7. Elke zo 10u eucharistie. 2, 9, 16/3 12u30 viering zolderkapel,Witte Do24 19u, Goede Vr25 15u, Stille Za26 21u, Pasen27 10u30	Evangeliegemeente Morgenstond Exoduskerk Beresteinlaan 263 zo 10 samenkomst	Volle Evangelie Gem, Vredekerk Maartensdijklaan 126, zo 10u30 NL . za 19u Arabisch	Baptistengemeente Vier Heemskinderenstraat 91 10u samenkomst	Leger des Heils Ambachtsgaarde 198 10u30samwknst met muziekcops en zangbrigade olv Majoor Elsje Klarenbeek
				Het Apostolisch Genootschap, Loevesteinln 170 zo 9u30 samenkomst ♀	Genootschap der Vrienden - Quakers Stadhouderslaan 8, zo 10u30 stille samenkomst	Zevende Dags Adventisten Robijnhorst 197 - op zaterdag! 10u Bijbelstudie 11u dienst

Rooms-katholieke kerken, Nederlandstalige weekendvieringen, zie verder www.rkparochiedevieringevangelisten.nl en www.rkdenhaag.nl

Taizédiensten

Centrum, Parkstr 65a, H. Jacobus Maior zo 9u NL, 10u15 Lat., 12u15 NL, 16u vespers	Schilderswijk, Hoefkade 623, H. Martha, za 19u, zo 11u	Haagse Hout, Wassenaarseweg 53, St. Paschalis Baylon, zo 11u	Bezuidenhout, Bezuidenhoutseweg 153, OLV van Goede Raad, za 17u30	Marlot, Bloklandplein 15, Onbevlekt Hart van Maria, zo 9u30	Zeeheldenbuurt, Elandstraat 194, OLV Onbevlekt Ontvangen, zo 11u	Rijswijk, Sir Winston Churchilllaan 372. H.Benedictus & Bernadette, za 19u, zo 9u30	Deutsch: Badhuisweg 35a Sonntags 10.30 English: Bezuidenhoutseweg. 157 Sunday 10,00, 17.30 Français: Stoeplaan 4 Wassenaar Dim 17.00	Buurt- en kerkhuis Bethel, Thomas Schwenckestraat 30 elke maandag 19.30u Taizéavondgebed Zorghuiskerk Prins Mauritslaan 10 elke vrijdag 20u Taizéavondgebed Elandstraatkerk elke 1e zaterdag vd maand 19.30u Taizéviering Koningkerk Voorburg elke 2e zaterdag vd maand 19u30 Taizéviering
Regentessekwartier, Beeklaan 188, H. Agnes, za 20u NL, zo 09u30 NL, 12u Sp	Valkenbos, Kamperfoeliestraat 279, Kerk Titus Brandsma zo 10u30, vr 10u	Loosduinen, Loosd. Hoofdstr 4, Kerk Maria van Eik & Duinen zo 10u, za 13u	Waldeck/Kijlduin, Aaltje Noordewierstr 4, H. Pastoor van Ars, zo 10u30	Leyenburg, Leyweg 930, Emmaüskerk, zo 10u, za 13u	Scheveningen, Scheveningsew.233, H. Antonius Abt, za 17u., zo10u30	Rijswijk, v Vredenburgweg 69, H. Bonifatius, za 19u, zo 11u		

Doordeweekse diensten: ■ Aandachtscentrum Schoolstraat 18 di t/m vr 13 u stilteviering ■ Kloosterkerk elke wo 19.45 u vesperviering ■ Evangelisch Lutherse Kerk elke wo 12.45 -13 u middagebed

Symbolen: ♀ met cantonij, muziek etc; X geen dienst; * geen opgave ontvangen; ☞ voorganger met preekconsent; ☞ kerkelijk werker; ♀ proponent(ds i.o.) ☞ missionair pionier

AGENDA: MAART

Meer op kerkindenhaag.nl

Voor adressen van kerken zie pagina 6. Tips/aankondigingen voor maart s.v.p. opgeven voor 16 maart: redactie@kerkindenhaag.nl

Geschiedenis

Documentaire over de geschiedenis van het christendom. Met nagesprek en lunch.

Di 1, 8, 18; 11-14 u ■ Maria van Eik en Duinen

Theo-Logica

Netwerkmiddag met verdieping voor theologen, pastores, belangstellenden.

Woe 2, 16-17:30 u ■ De Kamer Hiernaast, Anna Paulownaplein 13.

Meditatie

Met stilte, muziek, bijbeltekst, afbeelding. Leiding: ds. Reinhold Philipp.

Do 3, 14 u ■ Remonstrantse kerk

Healingcentrum

Binnenlopen om vertrouwelijk te praten over problemen: spanningen, angsten, ziekte, relatieproblemen. Info: healingcentrum@paxchristikerkerk.nl.

Do 3, 19-21 u ■ Pax Christikerk

Schilderen met passie

Voorstellingen horend bij Jezus' lijdensweg schilderen, op panelen en met acrylverf. Opgave: 070 397 94 13.

Za 5, 10-15 u, € 10 ■ Maria van Eik en Duinen

Herdenking

Dienst van (voormalige) kerken uit het

Bezuidenhout ter herinnering van de slachtoffers van het bombardement op 3 maart 1945 (10 u, Christus Triumfatorkerk). Hierna: bloemenhulde bij het beeld Juliana van Stolberg (12 u, Koningin Marialaan) en concert in naburig Conservatorium (12:45 u).

Info: bezuidenhout.nl/3maart1945. Zo 6

Aandachtig leven

Avond door theologe en geestelijke verzorger Barbara Zwaan over filosofe Simon Weil, die rond 1940 al interessante ideeën over mindfulness had. Org: De Zinnen.

Woe 9, 19:30-21:30 u, € 7 ■ Christus Triumfatorkerk. Opgave: dezinnen.nl

Vastenmaaltijd

Oecumenisch aan tafel. Straatpastor Klaas Koffeman vertelt over zijn werk.

Di 10, 18 u ■ Melchiorzaal Paschaliskerk

Film: Pan's Labyrinth

Een Spaans gezin ontmoet buitenaardse wezens tijdens het fascisme. Regie: Guillermo del Toro (2006). Borrelgesprek na afloop.

Vr 11, 20 u ■ kerk-en-buurthuis Bethel.

Spullen voor bazaar

Aan de schoonmaak? Lever kleding, boeken, curiosa en speelgoed in voor de grote bazaar.

Za 12, 10-12 u ■ Maranathakerk

Bijbel op school

Middag voor ouders en kinderen. Gesprek met ouders over geloofsopvoeding. Godly Play voor kinderen. Gemeenschappelijke lunch.

Zo 13, 12:30-14:15 u ■ Abdijkerk

Gregoriaanse vespers

Zo 13, 16-17 u ■ Oud-katholieke kerk

Bachcantate

Haags barokensemble Musica Poëtica o.l.v. Jörn Boysen. Bricht dem Hungrigen dein Brot (BWV 39). 10 u: educatieve toelichting door de dirigent.

Zo 13, 10:30 u ■ Maranathakerk

Film: Marie Heurtin

Een doofblind, gesloten meisje wordt geholpen door zusters in een negentiende-eeuws Frans klooster. Regie: Jean Pierre Améris (2014). Org: De Zinnen.

Ma 14, 19:30-22:15 u, € 6 ■ Deutsche Evangelische Kirche

Papoea's

Journalist Aad Kamsteeg vertelt over de tragische situatie van de Papoea's op Nieuw-Guinea. Met publieksgesprek.

Woe 16, 14:30-16:30 u ■ Maranathakerk

Mantelzorgmiddag

Kring voor mantelzorgers om gedachten uit te wisselen.

Woe 16, 15:30 u ■ Kerk-en-buurthuis Bethel

Wijsgerige kring

Gesprek over filosofen en filosofische thema's o.l.v. dr. Arne Jonges.

Do 17, 20 u, € 5 ■ Houtrustkerk

Franciscus van Assisi

Lezing door John Batist over de spiritualiteit van Franciscus van Assisi.

Di 17, 20-22 u ■ Duinzichtkerk

Kloosterdag

Retraite ter voorbereiding op Pasen o.l.v. Elizabeth Boddens Hosang en Theo Wierema. Org. en opgave: dezinnen.nl.

Crossroads verhuist naar Leidschendam

De Crossroads International Church is verhuist. De cultureel diverse gemeenschap van evangelische signa-

Za 19, 10-16 u, € 20 (met lunch) ■ Klooster Haastrecht.

Rouwverwerking

Praatgroep over omgang met verlies van dierbaren. Info: Sity Smedinga, 06 37 35 07 51.

Woe 23, 10-12 u ■ Kerk-en-buurthuis Bethel.

Frans van der Lugt

Herdenkingswandeling in Scheveningen ter ere van de interreligieuze, vreedzame geest van de Haagse pater jezuiet die in Syrië woonde, werkte en vermoord werd. Door tv-programma EenVandaag verkozen tot moedigste mens van het jaar. Info op facebook: Friends of Frans van der Lugt.

Ma 28, 14-17 u ■ Parkeerplaats Zwarte Pad Oostduinpark.

Oecumenisch bezinnen

Gesprek over protestantse en katholieke rituelen en gebruiken, o.l.v. pastores van beide gezindten.

Woe 30, 10-12 u ■ Pastorie Agneskerk

Beursplein

Een gevarieerde groep wijkbewoners vertelt om beurten iets over een interessant onderwerp of hobby. Er is juridisch spreekuur, en lunch.

Woensdagen 10-12 uur ■ Bosbeskapel

tuur kerkte jarenlang in de Britse school in het Bezuidenhout. De schoolaula bood geen ruimte meer voor de snel groeiende gemeenschap en doordeweekse activiteiten. Het nieuwe thuis van Crossroads is het komende jaar de voormalige rooms-katholieke Petrus en Pauluskerk in Leidschendam, sinds 2007 een bezinningscentrum.

VIERINGEN: ZONDAG 10:30-11:45 UUR, BURGEMEESTER SWEENSLAAN 107.

COLOFON

KERK IN DEN HAAG MAANDBLAD
WWW.KERKINDENHAAG.NL WEBSITE

Maart 2016, jaargang 19, nr. 184

Uitgave van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage, de Evangelisch-Lutherse Gemeente Den Haag, de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage-Oost en de Rooms-Katholieke parochies Maria Sterre der Zee en De Vier Evangelisten.

Contact:
redactie@kerkindenhaag.nl
Tel. 06 30 16 48 20
Parkstraat 32, 2514 JK Den Haag

Hoofdredacteur: Jan Goossensen
Eindredacteur: Robert Reijns

Redactie: Margot C. Berends (tekstredacteur), Rob van Essen, Hans Hemmes, Bas Kromhout, Rienk Lanooy, Claartje Vinkesteyn, Irna van der Wekke, Marijke Witteman.

Redactionele medewerkers: Henk Baars (Stek), Jaap van den Berg (kerkdiensten), Jan Eijken, Paul Schott, Margriet Quarles van Ufford (PGG).

Overige medewerkers: Rogier Chang (fotografie), Eric van den Berg (website), Pieter van Schouwenburg (vormgeving).
Druk: Opmeer Drukkerij bv.

ADVERTENTIES:
WWW.KERKINDENHAAG.NL
E-MAIL: INFO@KERKINDENHAAG.NL
TEL. KANTOORUREN: 06 123 130 53.

Los postabonnement:
€ 19,50 per kalenderjaar (10 nummers).
Opgave: info@kerkindenhaag.nl
Giften: IBAN NL35 INGB 0007 7749 10

Religie in de tijd van Calvin en Erasmus

Twee geleerden houden deze maand een lezing over belangrijke denkers uit de kerkgeschiedenis. Mirjam van Veen vertelt over theoloog en pedagoog Sebastian Castellio (1515-1563). Ooit bondgenoot van Calvin keerde hij zich tegen de wrede ketterijprocessen in Genève. Hij was een vroeg-moderne pleitbezorger voor religieuze tolerantie. Van Veen is hoogleraar kerkgeschiedenis aan de Vrije Universiteit. Bert Jan Bloemendal houdt een voordracht over de actualiteit van theoloog, priester, filosoof, humanist en schrijver Desiderius Erasmus (1466-1536). Bloemendal heeft de uitgave van alle (Latijnse) werken van Erasmus geïntegreerd. Hij werkt op het Huygens Instituut voor Nederlandse geschiedenis in Den Haag.

DONDERDAG 3 EN 10 MAART, 20:15 UUR, KLOOSTERKERK. € 5 PER LEZING.

INGEZONDEN

Parochies uit KDH 1

Met verbijstering lees ik zojuist dat onder andere mijn parochie, De Vier Evangelisten, heeft besloten uit het samenwerkingsverband van *Kerk in Den Haag* te stappen. Ik hecht er zeer aan u te laten weten dat deze stap niet namens deze trouwe parochiaan is gezet. Een stap die anno 2016 naar mijn stellige overtuiging precies in de verkeerde richting gaat. Ik weet langzamerhand niet meer wat mijn kerk bezielt. Als christenen hebben we elkaar meer dan ooit nodig. Uw blad waardeer ik zeer.

Ik zal het bestuur om heroverweging vragen, want ik kan mij hier niets gunstigs bij voorstellen.

ROELAND BÖCKER

Parochies uit KDH 2

Met verbazing las ik dat de parochies in Den Haag voornemens zijn te stoppen met hun bijdrage. Spijtige zaak. Vanuit het ziekenhuis, MCH en Bronovo-Nebo, kan ik alleen maar zeggen dat ik maandelijks blij ben met overzicht, informatie en achtergronden. Ik weet dat het een goede functie heeft. Vrijwilligers en patiënten lezen *Kerk in den Haag* graag en halen er van alles uit. Keep up the good work!

GUIDO SCHÜRMAN, ZORGMANAGER
DIENST GEESTELIJKE VERZORGING

Parochies uit KDH 3

Ik las zojuist het artikel over de beëindigen van de samenwerking met de katholieken. Wat een vreselijk bericht, maar ja, 'dom' is een katholiek woord. Dat zal wel zo zijn historische redenen hebben. Ik acht de ingeslagen koers, zoals zoveel zaken in de katholieke kerk, een heilloze weg en dat terwijl de huidige paus zo op de goede weg lijkt te zijn. Ik wilde dit laten weten en tevens toezeggen dat ik vanaf nu een privé-abonnement neem, al was het alleen maar omdat ik vind dat jullie een goed product leveren. Veel dank daarvoor.

PAUL HUYSMANS

Parochies uit KDH 4

Wat een echt rooms, verhullend taalgebruik in hun bezwaren: inhoudelijke inbreng van R.K.-zijde en kwesties met specifieke publicaties. Zij zien natuurlijk in wat Henk Baars en John Batist inbrengen hun bedoelde inbreng niet: die zijn te links of te progressief. Net zoals de redelijke aandacht in *KDH* voor het goed recht van homoseksualiteit deze waarschijn-

TEKENING: WILLEKE BROUWER

lijk conservatieve kerkbesturen helaas niet ligt. Oecumene is een roeping, zo ongeveer zeiden de Nederlandse bisschoppen het in 1987, maar ze waren waarschijnlijk 'een roepende in de woestijn'. Nee, het verhoopte oecumenische land-van-aankomst ligt helaas nog mijlenver weg. Ga gewoon oecumenisch door!

RINSE J.A. HANENBURG, EMERITUS
PREDIKANT

Parochies uit KDH 5

In *Kerk in Den Haag* moet ik lezen dat mijn parochie heeft besloten uit het samenwerkingsverband te stappen. Ik wil u laten weten dat ik deze stap zeer betreurt en ook buitengewoon kwalijk vind. In een tijd waarin het voor alle kerken een opdracht is dat de christelijke waarden breed worden uitgedragen in de maatschappij kun je het je als kerk niet veroorloven je terug te trekken uit een maandblad dat door velen wordt gelezen en gewaardeerd. De artikelen hebben meer inhoud en diepgang dan in welk ander blad dan ook. Zelfs onze andere gezinsleden die zich in de kerk niet meer thuis voelen, pakken deze krant graag ter lezing.

In het artikel noemt de hoofdredacteur de argumenten en overwegingen die bij de twee parochies

tot dit besluit hebben geleid. Als ik ze lees dan moet ik concluderen dat ze kant noch wal raken. Helaas lijkt dit besluit te passen in een serie besluiten die de afgelopen jaren binnen de kerk zijn genomen en die er voor mijn gevoel toe geleid hebben dat de kerk zich steeds meer sektarisch is gaan gedragen.

We hebben te maken hebben met de opkomst van veel andere godsdiensten en de teruggang in de christelijke kerken. Dan is het toch van het grootste belang het christendom en de waarden en het geloof aan anderen te brengen als een boodschap die voor alle mensen tot heil is. En dat over de grenzen van kerkgenootschappen heen. In *KDH* gebeurt dat op basis van de universele christelijke normen en waarden met respect voor de eigen opvattingen van de deelnemende kerken. In plaats van de boodschap van de kerk en het evangelie te verspreiden en het geloof te brengen aan al diegenen die de kerk niet of niet meer kennen, sluit u zich op in uw eigen kleine kring. 'Small is beautiful' heb ik zowaar ooit iemand in de kerk horen zeggen. Het is toch niet te geloven. In Loosduinen is reeds jaren een klein maar bloeiend oecumenisch initiatief gaande in de vorm van het Oecumenisch leerhuis. Velen waarden dit initiatief en hebben goede en waardevolle herinneringen aan de positieve contacten onderling en tussen de kerken. Het is met al de andere maatregelen die de R.K. kerk de afgelopen jaren in Den Haag heeft genomen, onder meer over oecumenische samenwerking, nog maar de vraag of dit waardevolle gebeuren niet ook de nek wordt omgedraaid. Parochianen hebben in alle parochies over die maatregelen nooit iets te zeggen en er wordt bij voortduring 'over u en zonder u' besloten. U vindt het dan toch hopelijk niet gek dat de kerken steeds leger raken.

Dan komt vervolgens de jaarlijkse oproep om bij te dragen aan Kerkbalans. Een oud gezegde is: wie betaalt, bepaalt. Dat gaat natuurlijk in de kerk niet op. Maar ik kan u zeggen nu wel; de bijdrage die ik aan de parochie zou overmaken, gaat naar *Kerk in Den Haag*.

J.C. POOT EN L.A. POOT-KLOKGIETERS

Parochies uit KDH 6

Dat de katholieke parochies uit *Kerk in Den Haag* stappen vind ik erg jammer, omdat we, juist in deze moeilijke tijd, moeten proberen samen op weg te blijven binnen het christelijke geloof. Kunnen er gesprekken plaats vinden met de beide rooms-katholieke parochies om te peilen of zij toch niet binnen *KDH* zouden kunnen blijven functioneren?

JAN DE OUDE

Troubadour

TROUBADOUR MARTIJN BREEMAN ZINGT MAANDELIJKS EEN LIED, TE BELUISTEREN OP KERKINDENHAAG.NL.

Koper en zilver en goud

De tijd dat ze munten nog smeden van koper en zilver en goud, behoort tot een heel ver verleden; wie zich dat herinnert, is oud. Maar wat ook verandert op aarde en wat alle koersen ook deden: er kleeft een behoorlijke waarde aan koper en zilver en goud.

Ik droomde in mijn jonge jaren van koper en zilver en goud, dat ik een fortuin zou vergaren waarvan een paleis wordt gebouwd. Ik wist het beslist uit te kienen: gewoonweg een kwestie van sparen, ik zou ook steeds beter verdienen: eerst koper, dan zilver, dan goud.

Als jongeling zat ik te dromen van meisjes met harten van goud. En eens overwon ik mijn schromen en ben er met eentje getrouwd. Ik meende, door liefde verzvolgen, dit wordt ons, nee, nimmer ontnomen: er zullen veel bruijloften volgen, eerst koper, dan zilver, dan goud.

Maar, t loopt wel eens raar in het leven – niet al wat er blinkt is ook goud. Mijn vrouw is niet bij mij gebleven en ook financieel liep het fout. Geen deurwaarder wil me nog matsen, krediet wil geen bank me nog geven, nu ga ik mijn trouwring verpatsen; de koper verzilverd het goud.

Kerk in Den Haag zoekt een medewerker voor de kerkdienstenpagina in het blad en op de website

We zoeken een administratieve medewerker met een bovengemiddelde accuratesse, die er een eer in schept maandelijks het Haagse overzicht van kerkdiensten voor zijn of haar rekening te nemen. Het betreft een vrijwilligersfunctie, al behoort een bescheiden onkostenvergoeding tot de mogelijkheden.

Aanvang van de werkzaamheden: voorjaar 2016.

Sollicitaties naar: redactie@kerkinderhaag.nl

Multiculturele yoga in de Schilderswijk

'Dáár je handen, zó je been'

REPORTAGE Sommige Haagse kerken hebben yogalessen op de agenda staan. Margot Berends bezocht een les in het Multicultureel Ontmoetings Centrum. De leraar is yogameester en priester.

FOTO MARGOT C. BERENDS

Het doel van James Arul: 'Laten we onze handen in het stof leggen'.

OP ZIJN T-SHIRT PRIJKT EEN AFBEELDING van Jezus in lotushouding. Pater James Arul zit op zijn matje voor ons, en nodigt ons uit om naar voren te buigen. 'Gisteren was het aswoensdag, de dag waarop we ons bewust zijn dat we uit stof komen en tot stof zullen wederkeren. Laten we onze handen op de grond, in dat stof leggen.'

James Arul komt uit India. Daar werd hij na jarenlange opleidingen yogameester en rooms-katholiek priester. Twee jaar geleden kwam hij als missionaris naar Nederland. Hij leerde Nederlands en volgt nu een cursus 'pastorale inburgering'. Arul woont in de pastorie van de Marthakerk en geeft yogales in het Multicultureel Ontmoetings Centrum, beide in de Schilderswijk.

Zonnegroet Met z'n drieën zitten we op onze matjes tegenover hem. Hij vertelt hoe voor hem yoga en christendom perfect samengaan. En trouwens, ook alle andere godsdiensten: 'In alle gevallen is "vrede" het kernwoord.' In de aankondigingen staat dat de les een uur duurt, maar Arul rekt die met gemak uit tot twee uur. Hij legt veel uit, over yoga als levenshouding en over het effect van de oefeningen.

Zonnegroet

Met z'n drieën zitten we op onze matjes tegenover hem. Hij vertelt hoe voor hem yoga en christendom perfect samengaan. En trouwens, ook alle andere godsdiensten: 'In alle gevallen is "vrede" het kernwoord.' In de aankondigingen staat dat de les een uur duurt, maar Arul rekt die met gemak uit tot twee uur. Hij legt veel uit, over yoga als levenshouding en over het effect van de oefeningen.

tendom perfect samengaan. En trouwens, ook alle andere godsdiensten: 'In alle gevallen is "vrede" het kernwoord.' In de aankondigingen staat dat de les een uur duurt, maar Arul rekt die met gemak uit tot twee uur. Hij legt veel uit, over yoga als levenshouding en over het effect van de oefeningen.

'Voor innerlijke vrede, gezondheid en eenheid'

Dan gaan we het aan den lijve ervaren. Ik heb in de loop van de tijd veel yogaleraren voor mijn neus gehad, maar nog nooit stond er iemand dertig minuten lang stil bij één oefening. We doen de zonnegroet, een serie bewegingen vanuit staande en op de buik liggende houding, waarbij de rug alle kanten op buigt. Stapje voor stapje maakt Arul ons bewuster van wat we moeten doen: dáár plaats je je handen, zó rek je je ene been naar achteren. En vooral: hier adem je in, daar adem je uit. Ik voel me op het eind als een lang stuk elastiek waar bevrijdende lucht doorheen stroomt.

Veilig en vertrouwd

De les begint in het Nederlands, maar al gauw gaan we over op Engels. We vormen een bont gezelschap met allerlei culturele achtergronden. En dat in een met plankieren afgeschoten deel van wat eens een kerkzaal was. Het voelt veilig en vertrouwd aan, zo samen geconcentreerd bezig zijn.

Arul zelf zegt: 'Door middel van deze yoga bereiken wij innerlijke vrede, gezondheid en interreligieuze eenheid.'

MARGOT C. BERENDS

Parochies nemen kritiek op inhoud Kerk in Den Haag terug

NIEUWS De reden voor de twee rooms-katholieke parochies om uit Kerk in Den Haag te stappen, is hoofdzakelijk van financiële aard. Inhoudelijke bezwaren zijn er nauwelijks.

'KERK IN DEN HAAG HEEFT ZEKER KWALITEIT', aldus Joost Happel, secretaris van het parochiebestuur Maria Sterre der Zee (Den Haag-Noord), in een spoedoverleg, eind januari, met alle gelegingen van Kerk in Den Haag.

Deze verklaring is even verrassend als de brief waarin de parochiebesturen aanvankelijk hun bezwaren uitten. Daarin ging het juist vrijwel

geheel over inhoudelijke bezwaren en het vermeende geringe katholieke gehalte van maandblad en website.

In het overleg vertelden de parochiebestuurders van Den Haag-Noord dat ze drastisch moeten bezuinigen. De begroting heeft dit jaar een exploitatietekort van ruim anderhalve ton. Pijnlijke keuzes zijn onvermijdelijk. Wat publiciteit betreft, heeft het ontwikkelen van eigen katholieke media, onder andere nieuwe websites, prioriteit. Het verwijt van de parochie De Vier Evangelisten (Den Haag-Zuid) was, zo bleek ter vergadering, dat Kerk in Den Haag 'te intern gericht' zou zijn.

Op voorstel van Jan Schinkelshoek, voorzitter van het uitgeveroverleg, beraden de parochiebesturen zich de komende weken nogmaals over hun voornemen niet langer aan Kerk in Den Haag mee te betalen. 'We gaan ons besluit nog eens ernstig overwegen', aldus pastoor Dolf Langerhuizen, voorzitter van Maria Sterre der Zee. In de Bestuursbrief van begin februari van deze parochie wordt echter met geen woord gerept over de heroverweging. Parochianen die teleurgesteld zijn in 'het besluit' wordt op de mogelijkheid gewezen een postabonnement op Kerk in Den Haag te nemen.

advertentie

Marietta en Evita, twee studenten aan de Haagse Hogeschool, zoeken met spoed een woning in Den Haag. Suggesties zijn welkom.

Woonwensen:

- Driekamerappartement: een huiskamer, twee slaapkamers.
  - Gelegen in het Zeeheldenkwartier, in het Bezuidenhout of in Binckhorst.
  - Huurkosten max. € 750 per maand, inclusief gas/water/elektra.
- Contactnummer: 06 342 346 25.

Tafel van de Hoop: ritueel in nieuw jasje

Kerkorganisatie StekJong verzorgt een serie avonden met een heerlijke maaltijd als belangrijk onderdeel van het programma.

Dit nieuwe project, Tafel van de Hoop, is ontstaan vanuit de veronderstelling dat de kerk behoefte heeft aan rituelen waarin persoonlijke relaties, zintuiglijke ervaringen en verbindingen met het

dagelijkse leven een plaats krijgen. Het zijn elementen die aan tafel

verbonden worden. Volgens de bedenkers Alie Leeflang en Derk Stegeman is het aloude Avondmaal in menige kerk een versteend ritueel geworden met een nauwelijks meer te herkennen achtergrond. De Tafel van Hoop wil bijdragen aan vernieuwing en vitalisering van dit ritueel, in de kerk en op andere plaatsen. Daarbij wordt samenwerking gezocht met partners buiten de kerk en/of christelijke traditie.

ZATERDAG 26 MAART, 18:45 UUR.
KERK-EN-BUURTHUIS BETHEL.
INFO: ALEEFLANG@STEKIDENHAAG.NL

COLUMN

PAASTIJD, EEN FEEST VOOR WIE TWIJFELT

DE PAASTIJD KAN EEN FEEST VAN herkenning zijn voor ongelovigen en zinzoekers, in sommige kringen oneerbiedig 'randkerkelijken' genoemd. En een beproeving voor hardcore-gelovigen. De Tsjechische priester Tomáš Halík beschrijft dat in zijn boek *Geduld met God*. Hij geeft deze maand een lezing in Den Haag (zie pg. 1).

'Mijn God, mijn God, waarom hebt u me verlaten?'. Jezus' wanhoopskreet aan het kruis weergalmt op Goede Vrijdag in alle kerken. De 'zoon van God' had het geloof in de nabijheid van zijn vader verloren. Slechts één bijbelschrijver had de moed dit lege gevoel van godverlatenheid in Jezus' mond te leggen. Opmerkelijk, gezien Jezus' voorliefde voor twijfelaars en spirituelen zonder leider. De *mainstream* Jezusfans verafschuwden, bijvoorbeeld, zijn onderonsje met Zacheüs, de beruchte oppertollenaar van Jericho. Toen Jezus

die stad binnenliep verschanste Zacheüs zich in een boom *aan de rand* van de hoofdweg, op een veilige afstand van de massa die Jezus toejuichend verwelkomde. Uitgerekend met hem, de nieuwsgierige 'randkerkelijke', wilde de Nazareeër 's avonds bij een glas wijn het brood breken.

Overigens niet om hem dronkenvoerend voor zich te winnen. Hij wilde de tollenaar nieuwsgierig maken voor die ontdekkingsreis naar God, het liefdesmysterie.

Niet het geloof en ook geen hoop, maar de liefde is het voornaamste. Dat leert het leven van de 24-jarige kloosterzuster Theresia. We treffen haar aan in het Franse Lisieux, op Goede Vrijdag 1896. Ze lijdt op haar sterfbed aan bloedarmoede. In haar dagboek schrijft ze: 'Ik geloof niet meer in het eeuwige leven: ik denk dat er na dit sterfelijke leven niets meer komt'. Het licht en de blijheid van haar kinderlijke geloof heeft ze verloren.

Maar ze wint nieuwe inzichten. Atheïsme is geen schijn meer, geen zondig zelfbedrog of bedrog van anderen.

Ze kan niet-gelovigen nu beschouwen als haar broeders, met wie ze aan dezelfde tafel zit en hetzelfde brood eet. Ze vraagt Jezus haar niet van die tafel weg te sturen. De getuigenis van dit meisje was voor Rome waardevol genoeg om haar, te midden van de intellectuelen, tot 'kerkklarer' uit te roepen. Toch jammer dat Rome het aan niet-roomskatholieken verbiedt aan de liturgische tafel aan te schuiven.

Theresia beschrijft haar ervaring van Gods nabijheid als het 'Pasen' in haar leven, zoals je verder in haar dagboek de bittere godverlatenheid van 'Goede Vrijdag' kan proeven. Allebei even waarachtige verkondigingen. Wat stierf, waren haar hoop en geloof. Wat haar heiligde en ons blijft inspireren: haar eenvoudige, grenzeloze liefde.

Het christelijke geloof is geloof dat moet sterven aan het kruis, begraven moet worden en in een nieuwe gedaante opnieuw moet opstaan. Zo'n geloof vraagt om innerlijke bevrijding, stelt Halík, een bevrijding van zekerheden. Telkens weer, ook op religieus gebied.

Halík trekt een scheidslijn tussen hen die onverschillig, naïef of vulgair tegenover God staan, en hen die door 'de vraag naar God' geprikkeld blijven. Tot die openhartige spirituelen behoren hartstochtelijke zoekers (bijvoorbeeld mystici), worstelaars (zoals Nietzsche), en mensen die naar geloof honger maar geen plek vinden in wat ze aan religie zijn tegengekomen. Zij nemen God niet zomaar voor lief, maar slaan zich geduldig door onzekerheid of lijden heen om de liefde te ontdekken. Zij brengen Pasen.

ROBERT REIJNS